

Üç ve Daha Fazla Kelimeden Oluşan Farsça Yapılı Tamlamalar

Farsça tamlama, üç veya daha fazla kelimeden de oluşabilir. Bu durumda tamlama, tamlayan unsurun niteliğine göre isim veya sıfat tamlaması olur.

دولت آل عثمان - devlet-i âl-i Osmân (Osmanoğulları Devleti)

خواجگان دیوان همایون - hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn (Padişah Divanı'nın hocaları)

اسیر درد عشق - esîr-i derd-i aşk (aşk derdinin esiri)

شعراى دور سابق - şu‘arâ-yı devr-i sâbık (eski devrin şairleri)

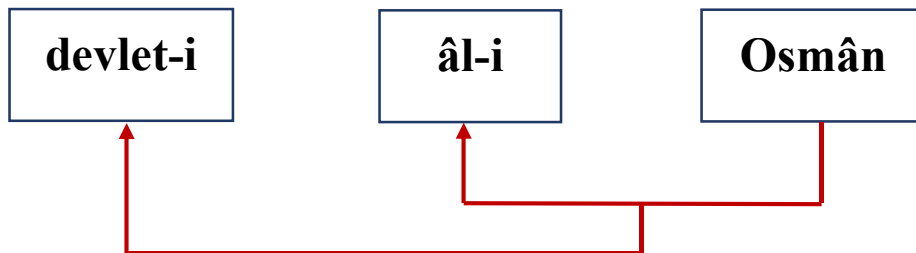
ممالك دولت عليه - memâlik-i Devlet-i Aliyye (Osmanlı Devleti'nin ülkesi, toprakları)

دولت عليه عثمانیه - Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye (Osmanlı Yüce Devleti)

Üç kelimeden oluşan bir tamlamada önce iki kelime kendi aralarında tamlama oluşturlar, sonra diğer kelimeyle tamlayan veya tamlanan ilişkisine girerler.

- İkinci ve üçüncü kelimeler kendi arasında tamlama teşkil edip birinci kelimenin tamlayanı olabilirler. Bu durumda üçüncü kelime isimse, oluşan ilk tamlama da bir isim tamlaması olur; üçüncü kelime sıfatısa oluşan ilk tamlama bir sıfat tamlaması olur (örnek a). Ancak sıfat tamlaması dil bilgisel olarak isim değerinde olduğu için üçlü tamlamanın bütünü yine isim tamlaması olur (örnek b):

a)

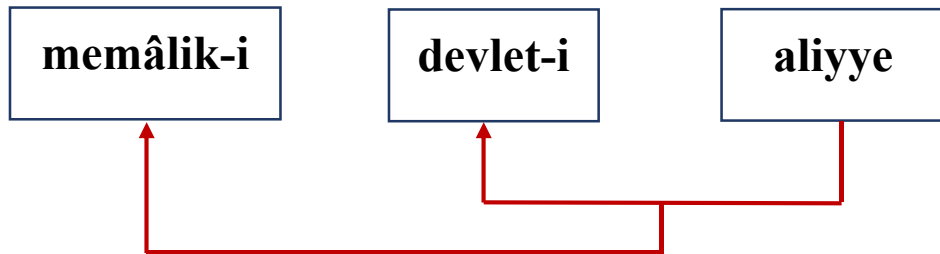

Bu tabloya göre önce **âl-i Osmân** (Osman oğlu) tamlaması kurulmuştur. Bu bir isim tamlamasıdır. Dil bilgisel olarak isim değerindedir. Sonra bu tamlama **devlet** kelimesinin tamlayanı olmuştur. Neticede (isim+isim = isim tamlaması) oluşmuştur.

Şu örnekler de bu yapıdaki tamlamalardır:

Türkçe anlamı	Transkripsiyonu	Tamlama
Ceza günü (ahiret) mahkemesi	mahkeme-i rûz-ı cezâ	محكمة روز جزا
Mezar taşı kitabesi	kitâbe-i seng-i mezâr	کتابه سنگ مزار
Ramazan'ın sonları (son on günü)	evâhir-i mâh-ı Ramazân	اواخر ماه رمضان
Aşk derdinin esiri	esîr-i derd-i aşk	اسیر درد عشق
Osmanoğullarının sultanları	selâtin-i âl-i Osmân	سلاطين آل عثمان
Saadet hazinelerinin sandığı	sandûk-ı cevâhir-i sa'âdet	صندوق جواهر سعادت
Eski eserlerin üslubu	üslûb-ı âsâr-ı eslâf	اسلوب آثار اسلاف

b)

Üç kelimeden oluşan isim tamlaması

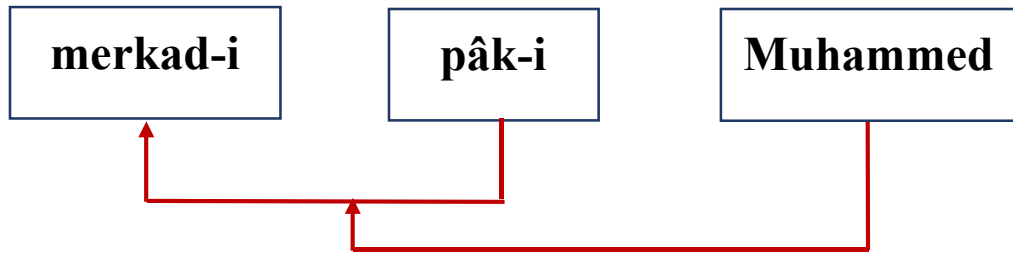
Burada önce **devlet-i aliyye** (yüce devlet) tamlaması kurulmuştur. Bu bir sıfat tamlamasıdır ve dil bilgisel olarak isim değerindedir. Bu tamlama **memâlik** kelimesinin tamlayanıdır. Böylece yine (isim+isim = isim tamlaması) sonucu ortaya çıkmıştır.

Şu örnekler de bu yapıdaki tamlamalardır:

Türkçe anlamı	Transkripsiyonu	Tamlama
Osmanlı Devleti kanunları	kavânîn-i Devlet-i Aliyye	قوانين دولت عليه
Osmanlı devlet adamları	ricâl-i Devlet-i Aliyye	رجال دولت عليه
Osmanlı Devleti'nin memurları	me'mûrîn-i Devlet-i Aliyye	مأمورين دولت عليه
Adli hükümler meclisi (kurum isimlerinin çevirisi yapılmaz) <i>Meclis-i Ahkam-ı Adliye</i>	meclis-i ahkâm-ı adliyye	مجلس احكام عدليه
Yüce saltanatın (hükümdarın) tebaası (halkı)	teba'a-i saltanat-ı seniyye	تبعه سلطنت سنیه

İkinci kelime sıfat ise önce birinci ve ikinci kelimeler bir sıfat tamlaması oluşturur. Dil bilgisel olarak bu sıfat tamlaması isim değerindedir. Üçüncü kelime bu kelime grubuna tamlayan olarak katılır. Üçüncü kelime bu gruba tamlayan olarak katılır. Üçüncü kelime isim ise ortaya çıkan tamlama bir isim tamlamasıdır (**aa**); sıfat ise sıfat tamlamasıdır (**bb**).

aa)

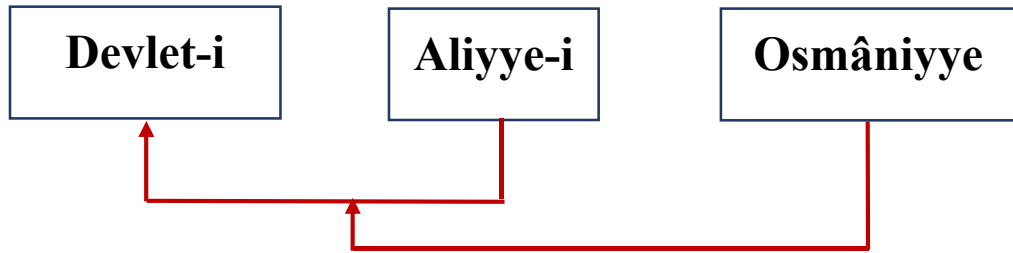
Üç kelimededen oluşan isim tamlaması

Merkâd-i pâk bir isim tamlamasıdır ve dil bilgisel olarak isim değerindedir. Bunun tamlayanı olan Muhammed kelimesi de isim olduğu için ortaya çıkan tamlama isim tamlamasıdır.

Şu örnekler de bu yapıdaki tamlamalardır:

Türkçe anlamı	Transkripsiyonu	Tamlama
Omanlı'nın can yakan askeri Can yakan Osmanlı askeri	leşker-i cânsûz-ı Osmânî	لشكر جانسوز عثمانی
Belanın kan dolu çeşmesi Kan dolu bela çeşmesi	çeşme-i pürhûn-ı belâ	چشمه پر خون بلا
Vekillere mahsus meclis Orijinal söylenişi ile yazılır	meclis-i mahsûs-ı vükelâ	مجلس مخصوص وكلا
Gürcistan'ın yeni Meliki Yeni Gürcistan Meliki	melik-i cedîd-i Gürcistan	ملك جديد كورجستان
Doğruyu yanlıştan ayıran İslam dini	dîn-i mübîn-i İslâm	دين مبين اسلام
Şerefli Ayasofya camisi	câmi'-i şerîf-i Ayasofya	جامع شريف آياسوفيه
Mısır'ın eski kanunları Eski Mısır kanunları	Kâ'ide-i kadîme-i Mısır	قائده قديمه مصر

bb)

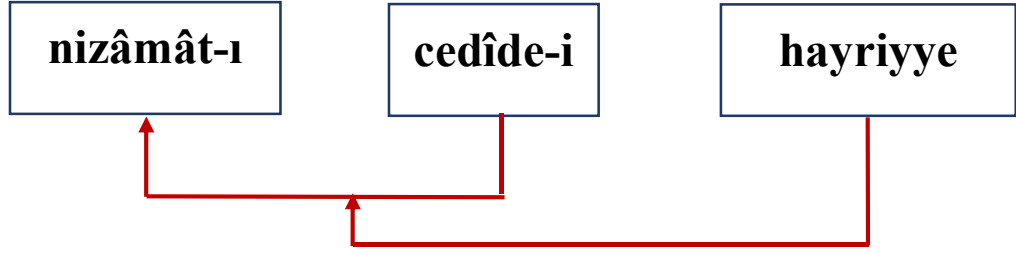
Üç kelimededen oluşan isim tamlaması

Bu yapıdaki tamlamada ikinci ve üçüncü kelimeler sıfattır. Ancak önce birinci ve ikinci kelimeler kendi aralarında bir tamlama kurmuşlardır. Üçüncü kelime ise sıfat olarak bu tamlamayı niteler ve ortaya bir sıfat tamlaması çıkar. Bu yapıda ilk iki kelime, sıfat tamlaması kalıbında bir birleşik isim veya bir kalıp ifade olabilir.

Şu örnekler de bu yapıdaki tamlamalardır:

Türkçe anlamı	Transkripsiyonu	Tamlama
Korunmuş İslam memleketleri	memâlik-i mahrûsa-i İslâmiyye	ممالك مخروسة اسلاميه
Şanı yüce şerefli emir Şerefli Padişah emri	emr-i şerîf-i âlîşân	امر شريف عاليشان
Askeri Rüşdiye Mektebi	mekteb-i rüşdiyye-i askeriyye	مكتب رشديه عسكريه
Eski Osmanlı üslubu Osmanlının eski üslubu	üslûb-ı kadîm-i Osmânî	اسلوب قديم عثمانى
Peygamber (a.s.)'in temiz ravzası (mezarı)	ravza-i mutahhara-i Mustafavî	روضة مطهرة مصطفى
Mısır'ın sayısız askeri Sayısız Mısır askeri	leşker-i bî-şümâr-ı Mısriyye	لشكر بيشمار مصريه
Sultanın bol hediyeleri	atâyâ-yı vâfire-i sultâniyye	عطايای وافرہ سلطانیه

- İkinci ve üçüncü kelimenin sıfat olduğu durumlarda (bb) şikkında belirtilenin haricinde bir ilişki daha söz konusudur. Farsçada tamlanan olan birinci kelimeye iki ayrı sıfat getirilebilir. Bu durumda tamlama esresi “ve” bağlacı değerindedir ve ortaya iki sıfatlı bir sıfat tamlaması çıkar: Akıllı ve çalışkan gibi.

İki sıfatlı sıfat tamlaması

Yukarıdaki örnekte **nizâmât** tamlanan unsur olup **cedide** ve **hayriyye** kelimeleri bunun ayrı ayrı tamlayanıdır. Sanki **nizâmât-ı cedîde** ve **nizâmât-ı hayriyye** olmak üzere iki tamlama var gibidir: yeni ve hayırlı nizamlar.

Şu örnekler de bu yapıdaki tamlamalardır:

Türkçe anlamı	Transkripsiyonu	Tamlama
Vatanseverce ve güzel çalışma	mesâ'î-i cemîle-i hamiyyetkârâne	مساعی جمیلہ حمیتکارانہ
Kahraman ve yiğit vezir	vezîr-i dilîr-i şecâ'atşî'âr	وزیر دلیر شجاعتشعار
Yaratan ve besleyen Yaratıcı	sânî'-i tenperver-i cânâferîn	سانع تنپرور جان آفرین
Adil ve dileyene veren sultan	sultân-ı murâdbahş-i âdil	سلطان مرادبخش عادل
Bereketli ve temiz evlat (nesil)	sulb-i pâk-i feyznâk	صلب پاک فیض ناک
Çoğaltılmış (yayılmış) ve kulaktan kulağa aktarılmış haberler	ahbâr-ı mütevâtire-i mütekâsire	اخبار متواترہ متکاثره

Farsça isim ve sıfat tamlamaları esasen Farsça ve Arapça kelimelerle kurulur. Seyrek de olsa unsurlarından biri Türkçe olan Farsça yapılı tamlamalar da mevcuttur. Bazı makam ve mevki adlarında ve kimi kalıplaşmış tabirlerde bu kullanımlar görülmektedir:

آلای عظیم – alay-ı azîm (büyük alay)

اوردوی همایون – ordu-yı hümâyûn (Osmanlı ordusu)

سَنَاق شریف – sancak-ı şerîf (şerefli sancak)